

Motion till riksdagen 2023/24:2482

av **Muharrem Demirok m.fl. (C)**

En skola för livsresor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till införande av allmän förskola från två års ålder och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa kraven på pedagogisk omsorg och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheterna till språkrav för personal i förskola och pedagogisk omsorg och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en bred utredning av förskolans förutsättningar bör tillsättas för en hållbar och likvärdig förskola i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att språkscreening i förskoleklass ska leda till stödinsatser vid behov och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur elever med svag svenska ska kunna erbjudas intensivspråkundervisning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reglera rätten till läromedel och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att införa en central läromedelsgranskning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en förändring av läsåret i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ny modell för skolpengen oavsett skolhuvudman med en fast grundpeng per skola och en rörlig elevpeng och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att minska antalet riktade statsbidrag inom skolväsendet och att införa ett sektorsbidrag och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en gräns för antal skolbyten per läsår i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tilläggsbeloppen bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla elever i grund- och gymnasieskolan ska mötas av höga förväntningar och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur betygsinflationen ska stävjas genom att införa exempelvis statistisk moderering eller annan likvärdig modell och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att införa kontinuerliga digitala kunskapsmätningar i skolan som stöd för bedömning av elevernas progression och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa sammanvägd bedömning för betygssteget E och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en betygsutredning som tittar särskilt på betygssteget F, den hårda godkäntgränsen samt om betyg bör introduceras i årskurs 6 eller först i högstadiet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa nationell statistik som visar relation mellan betyg i högstadiet och genomförd utbildning och etablering på arbetsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att permanenta försöksverksamheten med spetsutbildningar och att elever även ska kunna läsa en spetsutbildning på distans och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rektor ska ha rätt att besluta om distansundervisning inom ramen för särskilt stöd och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att kartlägga klasstorlekar och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att införa ett nationellt frånvaroregister och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa utrymme för mer pulshöjande aktiviteter inom skolan och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att inrätta ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolan ska arbeta proaktivt med hälsofrämjande insatser för att motverka mobbning och minimera risker för psykisk ohälsa och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gymnasieskolans introduktionsprogram ska bli mer yrkesinriktade och tillkännager detta för regeringen.

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att karriärvägledningen sker systematiskt genom hela utbildningsväsendet och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statusen på yrkes- och lärlingsprogrammen behöver höjas och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera yrkes- och lärlingsprogrammen så att förutsättningarna förbättras för att kunna bedriva yrkesutbildning också på mindre orter och i mindre branscher, över hela landet, och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att branschernas inflytande över yrkesprogrammen ökar och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsynen av yrkesprogrammen bör skärpas och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka folkhögskolans allmänna kurs långsiktigt, så att unga med ofullständiga betyg från grundskola och gymnasium får möjlighet att studera vidare, och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett obligatoriskt och gemensamt skolval cirka ett år innan skolstart inom grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa möjligheten att använda kö som urval vid val av skola och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentlighetsprincipen ska införas för fristående förskolor och skolor, för att säkerställa öppenhet och insyn, och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konfessionella inslag i skolan enbart ska få tillåtas innan och efter skoldagen och ska vara avskilda från undervisningen i rum och tid och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att Skolinspektionen tar över tillsynen av förskolan och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det vid kvalitetsbrister införs ett förbud mot vinstutdelning och andra sätt för överföring av kapital till ägarna och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa sanktionsavgifter som komplement till vite som åtgärd för skolor som missköter sig och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kraven vid tillståndsprocessen för fristående skolor bör anpassas efter driftsform och skolstorlek och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skolhuvudmän som inte har erbjudit elever tillräckligt med undervisningstid ska kompensera eleverna skyndsamt för den undervisning eleverna har rätt till samt kunna åläggas sanktionsavgifter och tillkännager detta för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa skärpt kontroll av utländskt ägandeskap av skolor och att Skolinspektionen får rätt att neka tillstånd på säkerhetspolitiska grunder och tillkännager detta för regeringen.

45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra för små skolor att använda fjärr- och distansundervisning och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra för skolor att hyra lärare av annan huvudman eller skolenhet när det råder lärarbrist och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en bred genomlysning av skollagen för att små skolor ska kunna utvecklas på bättre villkor bör utföras och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att stärka finansiering av små skolor och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lärarnas och rektorernas administration ska minskas genom smarta digitala system och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett offentligt mål för antal medarbetare per rektor inom förskola och skola och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla huvudmän ska ha handlingsplaner mot hot och våld mot rektorer och lärare och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sekretessbrytande bestämmelser bör införas mellan skola, socialtjänst och polis för att samhället ska ta ett samlat grepp kring elevers olika situationer och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning som syftar till att förbättra lärarnas arbetssituation och förutsättningar bör tillsättas och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör skapas fler utbildningsvägar in i läraryrket för att få fler behöriga lärare och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur särskilda karriärtjänster för lärare och rektorer i skolor med långvarigt låga resultat ska kunna införas och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska verka för att stärka rektors mandat och lärares möjlighet att utforma sin undervisning genom ökad tillit till professionen och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Centerpartiet vill se ett samhälle där ansvar belönas och där makt ska finnas så nära människor som möjligt. Ett samhälle där varje människa får möjlighet att skapa sin egen livsresa. Den livsresan börjar i förskola och skola.

Syftet med detta program är att bidra till en förskola och skola som möjliggör livsresor. Att varje enskild individs frihet att välja sin väg och varje barns rätt att få stöd och stöttning för att nå sin fulla potential sätts i första rummet. I dagsläget befinner sig svensk skola inte där. Därför måste skolans kärnuppdrag och kraften i varje elev stärkas.

Grunden för livsresor byggs genom kunskap, bildning, förmågor och rättigheter. Den kunskap och de förmågor som förmedlas i skolan är helt avgörande – såväl för individens livsresa som för samhället i stort och Sveriges konkurrenskraft. Därför vill vi stärka skolans kunskapsuppdrag och säkra att alla barn och elever når sin fulla potential. Det möjliggörs genom dialog mellan hem och skola och föräldrars engagemang, genom höga förväntningar som kombineras med stort förtroende, stöttning och stöd. Friheten att välja och påverka sin egen väg i livet är viktig även i skolan. Därför vill Centerpartiet stärka valfriheten genom att säkra att alla väljer skola på lika villkor. Alla barn ska få önska skola och alla barn ska ha möjlighet att välja alla skolor.

Friheten kommer från möjligheten att klara sig i samhället. Varje barn som inte lär sig de mest grundläggande förmågorna har också förlorat en del av sin frihet. Därför måste undervisningen i de grundläggande förmågorna – läsa, skriva och räkna – stärkas i svensk skola. Samtidigt måste elever få med sig de kunskaper och förmågor som ett modernt, öppet och digitalt samhälle förutsätter. Friheten måste också öka för förskolans och skolans professioner. Lärare måste ha frihet att styra i klassrummet och rektorer frihet att styra sin organisation. Lärarnas undervisning i klassrummet ska inte styras av utbildningspolitikernas pekpinnar – vare sig från kommunen eller från ministrar i Stockholm. Förtroendet för professionen måste återskapas. Dessutom behöver vi fler vägar för att kunna gå från obehörig till behörig lärare, utan att tumma på vare sig utbildning eller kvalitet. Lärare måste också få rätt förutsättningar för att kunna arbeta för att fler elever ska klara skolan.

När kommunen stänger en skola måste friheten att etablera en egen skola finnas. Rätten att skapa alternativ och nya möjligheter måste finnas kvar. Med den rätten kommer också ansvar. Det ansvaret gäller elevers möjlighet och rätt till utbildning. Vi måste kombinera valfrihet med rimlighet. Att ta ansvar ska också belönas. Det gäller både för lärare och rektorer, men också i fördelningen av resurser. För Centerpartiet är det självklart att huvudmän som tar ansvar för att det finns skolor i hela landet, att eleverna som har det svårast får extra stöd eller att det är behöriga lärare som anställs, ska ha mer betalt. Den som tar ansvar ska belönas.

Vi har ett gemensamt ansvar som samhälle för att eleverna mår bra i skolan. Skolan måste vara en trygg plats för alla. Det skapar vi genom att säkra att det finns någon vuxen för eleverna att prata med när det behövs, att alla behandlas lika och genom att säkra att kränkningar inte har någon plats i skolan. Vi har också ett ansvar för att alla elever bemöts utifrån sina förutsättningar och för att stärka barns självkänsla och självförtroende i skolan. Det arbetet måste inkludera alla barn. Vi kan inte se på när elev efter elev inte klarar av skolan på grund av de mår dåligt. Elever är olika. Den elev som har ett fysiskt funktionshinder eller en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, är särbevärd eller har andra funktionsnedsättningar måste få ett stöd och bemötande utifrån sina egna förutsättningar. Det betyder inte att vi ska ha lägre förväntningar, utan

att vi ska ha höga förväntningar – på alla elever. Skolan har ett ansvar för att utmana eleverna och stimulera deras lärande. Det gäller även högpresterande elever. Varje elev ska kunna nå sin fulla potential oavsett vilken skola de går på.

Vi har ett gemensamt ansvar för att tillsammans stärka svensk skola. För Centerpartiet är det tydligt att svensk skola i grunden är väldigt bra, men att systemet måste utvecklas. Sveriges elever ligger i topp i internationella mätningar. Men idag misslyckas vi med att utjämna skillnader mellan elever och att ge elever tillräckligt med stöd som är i behov av det. Det gäller inte minst de elever som kommer från resurssvaga hem eller som inte har svenska som modersmål.

Med liberala och decentralistiska reformer, som utgår ifrån lokala förutsättningar, kan vi skapa en skola för livsresor för alla barn. En förskola och skola där barn och elever både får de kunskaper de behöver och en vardag som de mår bra i. Oavsett eventuella funktionsnedsättningar, socioekonomisk bakgrund, kön eller ursprung. Det är så vi bygger Sverige starkt som kunskapsnation. Det är så vi möjliggör livsresor. Det är så svensk förskola och skola ser ut när Centerpartiet får bestämma.

1 En bra start med fokus på språket

Grunden för det livslånga lärandet läggs i förskola och skola. Förmågan att läsa, skriva och tala svenska är nyckeln till kunskap och till det svenska samhället. Det skapar förutsättningar för det livslånga lärandet och livsresor. Men många – alltför många – startar sin livsresa med hinder som restes redan innan de kom till världen, och ett barns första år har stor påverkan på hur resten av livet blir. Barn som växer upp i studievana hem med gott om stöd och ekonomiska resurser har i snitt större ordförråd, får bättre betyg och tjänar mer pengar i vuxen ålder. För barn som växer upp med svårare förutsättningar hemma blir livet i många fall tuffare längre fram, med i snitt sämre skolresultat, lägre livsinkomster, högre arbetslöshet och i flera fall sociala problem.

Men det måste inte vara så. Studie efter studie visar nämligen att en bra förskola gynnar barn genom hela livet och att barn med sämre förutsättningar gynnas mest av alla. Skolan är samhällets viktigaste motor för livsresor och den effekten börjar redan när barnen är små. Därför är det så viktigt för oss att höja kvaliteten i förskolan, bland annat genom att satsa mer på pedagogerna.

Det räcker dock inte att förbättra förskolan om många barn inte ens går där. Hösten 2022 var 86 procent av samtliga barn mellan ett och fem år inskrivna i förskola. Lägst andel inskrivna barn finns i storstädernas socioekonomiskt utsatta förorter, högst andel finns i mindre städer och tätorter. Det är tre gånger vanligare att barn till utrikes födda föräldrar inte är inskrivna än barn till svenskfödda, och detsamma gäller familjer med låg ekonomisk standard. Störst skillnad finns bland tvååringarna. De barn som är mest betjänta av förskolan är alltså de som inte alltid får den chansen. Därför är det bra att kommunerna nu ska arbeta uppsökande så att fler familjer får information och kunskap om förskolan.

Att bemästra det svenska språket är avgörande för att varje barn ska få en god chans att göra en livsresa – både för att kunna ta till sig undervisningen i alla ämnen och för att kunna få ett bra jobb, bygga relationer och, för dem som är födda i andra länder eller växer upp i segregerade områden, integreras i resten av det svenska samhället. Tillsynen

och kraven, särskilt på pedagogisk omsorg, måste skärpas för att säkra seriösa aktörer som vill bidra till barns utveckling och förbereda inför skolgång.

Vårt mål är att alla barn ska bli bra på att läsa, skriva och tala svenska och att det ska ske så tidigt som möjligt. För att lyckas med det, krävs särskilda satsningar på barn som inte alltid talar svenska hemma eller kommer från resurssvaga hem. Internationella jämförelser visar att svensk skola ligger i topp i Europa, men samtidigt presterar tvåspråkiga barn avsevärt sämre än barn som pratar svenska hemma. Betydelsen av språk i hemmet har ökat. Eftersom Sverige har en större andel barn med utländsk bakgrund än de flesta andra länder ställer det särskilda krav på oss att möta elevers olika språkutvecklingsbehov. Barn som inte talar svenska hemma, oavsett om de är födda i Sverige eller ej, måste få bättre stöd snabbare än idag. Med en lagstadgad rätt till läromedel ska varje lärare ha tillgång till de läromedel hen behöver, vilket inte är fallet för nästan var femte lärare idag.

1.1 Ge fler barn rätt till förskola

För att utjämna livschanser och ge fler barn en bra start behöver vi en förskola av hög kvalitet. Idag varierar rätten till förskola beroende på om föräldrarna arbetar eller inte. Exempelvis har barn till sjukskrivna föräldrar eller föräldrar som lever på försörjningsstöd inte rätt till förskola lika många timmar som barn vars föräldrar arbetar. Idag gäller den allmänna förskolan från tre år. Vi vill att den allmänna förskolan ska utvidgas, i den takt det går, till att också omfatta tvååringar. Att öppna dörren och erbjuda en plats tidigt är viktigt såväl ur en jämställdhetssynpunkt som för integrationen. Det innebär att barn ska få rätt till 15 timmars avgiftsfri förskola i veckan, från höstterminen det år som de fyller två.

1.2 Ett kvalitetslyft för pedagoger i förskola

Det tidiga lärandet i förskolan lägger grunden för skolgången. Fler förskollärare behöver utbildas och det måste bli lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare medan de jobbar i förskolan. Barnskötare är den största yrkesgruppen i förskolan. För att stärka barnskötarrollen ytterligare vill vi se ett barnskötarlyft och en standardisering av grundutbildning för barnskötare. Vi vill också se en utbildningsgaranti för förskollärare, så att varje förskola kan ge personalen möjlighet och rätt att vidareutbilda sig, utvecklas och växa på jobbet. Vi vill också förändra examensmålen för den som utbildar sig till förskollärare, så att det klart och tydligt ingår att ha fördjupad kunskap om barns andraspråsutveckling.

1.3 Skärpta krav på pedagogisk omsorg

Pedagogisk omsorg är en omsorg som sker i småskalighet och i normalfallet i ett privat hem. Det är alltså inte en verksamhet som liknar förskolans struktur med större barngrupper med fler personal i varje barngrupp. Regelverket behöver ändras så att man inte ska kunna kringgå regelverket för förskola genom att kalla förskola för pedagogisk omsorg.

1.4 Språkkrav i förskola och pedagogisk omsorg

Det är centralt för barnens språkutveckling att de vuxna som möter dem, och också får betalt för att bedriva en pedagogisk verksamhet, har tillräckligt med språkkunskaper i svenska. För att få bedriva pedagogisk omsorg och förskola måste man ha goda språkkunskaper i svenska. Vi vill att det ställs tydliga språkkrav i svenska på personal i både förskola och pedagogisk omsorg.

1.5 Utred förskolans förutsättningar

Förskolan lägger grunden för skolgången och är en viktig del i utbildningsväsendet idag. En av utmaningarna för att säkra den pedagogiska verksamheten är barngruppernas storlek. Det är tydligt att antalet medarbetare i barngruppen samt barngruppens storlek påverkar kvalitén i förskolan. Likaså är ledarskapet och rektorns roll avgörande för förskolans kvalitet. Vi vill att regeringen tillsätter en utredning om förskolan, med uppdrag att göra en grundläggande genomgång av faktiska förutsättningar för en hållbar och likvärdig förskola, utifrån skollag och läroplan. Utredningen behöver titta på bland annat barngruppers storlek, personaltäthet, resurstilldelning, barn i behov av särskilt stöd samt förutsättningar för flerspråkiga barns lärande.

1.6 Språkscreening i förskoleklass måste leda till insatser

Vi vill säkra att alla elever får de bästa förutsättningar skolan kan ge för deras kunskapsresa. Genom bra rutiner och samverkan mellan förskola och skola får barn en trygghet och bra övergång till skolan. För elever som kommer från resurssvaga hem eller som har ett annat modersmål är det särskilt viktigt att fånga upp om det behövs stöd för läsförståelse, som är nyckeln till så mycket i skolan. Inom ramen för läsa-skriva-räkna-garantin är det obligatoriskt att kartlägga elevers kunskaper i förskoleklass. Resultaten i Pirls visar att kartläggningen inte leder till tillräckliga insatser.

1.7 Intensivundervisning i svenska för elever med svaga språkkunskaper

Kunskaper i svenska är grundläggande för en god skolgång. Att behärska svenska språket gör att det även är enklare för eleven att ta till sig kunskaper i andra ämnen. Därför behöver elever erbjudas stöd i det språkliga lärandet. För nyanlända elever finns förberedelseklass och anpassad eller prioriterad timplan, men för elever födda i Sverige med svag svenska finns inte lika kraftfulla åtgärder. Centerpartiet vill att skolan ska fånga upp varje elev som behöver stöd i svenska och kunna erbjuda intensiv svenskundervisning, även för icke-nyanlända elever, från och med förskoleklass. Genom att erbjuda intensivundervisning i svenska redan från förskoleklass skapas bättre förutsättningar för en bra skolgång som också lägger grunden för det livslånga lärandet. Intensivundervisningen ska kunna följas upp efter årskurs 2. Om inte språket har stärkts tillräckligt ska skolorna prioritera intensivundervisning i svenska genom att eleven får en prioriterad timplan.

1.8 Garantera elevers rätt till läromedel

Beslut om vilka läromedel som ska användas i skolan måste vara upp till professionen. Läromedel kan vara en tryckt lärobok eller läromedel som är helt digitala, men det vanligaste är att lärarna använder sig av läromedel som är en kombination av tryckt bok och digitala komponenter. Läromedelsutredningen pekade särskilt på betydelsen av läromedel för en likvärdig skola. Välstrukturerade och kvalitetssäkrade läromedel underlättar också lärarens arbete och ger mer tid över till den pedagogiska verksamheten. Därför vill vi reglera rätten till läromedel. Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till de läromedel och andra lärverktyg, inklusive böcker och läroböcker, som behövs för en god kunskapsutveckling.

1.9 Inför en central läromedelsgranskning

Att införa en centralt samordnad granskning av läromedel skulle vara till stort stöd för lärare. Med ett tydligt tillsynsuppdrag kan Skolverket säkra kvalitet och se till att läromedel speglar läroplanen. Att läromedel baseras på aktuell forskning är centralt och de ska spegla den kunskap som finns kring hur eleverna lär sig på bästa sätt.

1.10 Förändra läsåret i grundskolan

En förutsättning för en likvärdig skola är att alla elever ges tillräcklig tid för lärande. Sverige har minst antal skoldagar i Norden och längst sommarlov, ungefär tre veckor längre än exempelvis Danmark. Studier visar att det långa sommarlovet gör att eleverna tappar i kunskaper, särskilt läsförmåga. Det drabbar särskilt de elever som kämpar för att nå kunskapsmålen och i synnerhet elever med bristande språkkunskaper. Det är dags att se över läsåret med hänsyn till elevernas möjlighet att nå kunskapsmålen. De långa sommarloven bygger mer på tradition än forskning om elevers lärande. I syfte att ge alla elever bättre möjligheter att tillgodogöra sig kunskaper och färdigheter och utvecklas maximalt bör ett långsiktigt arbete inledas för att förändra läsåret i grundskolan. Detta bör ske stegvis med hänsyn till lärarbristen. Vi vill därför ge Skolverket i uppdrag att kartlägga hur läsåret i grundskolan kan förändras.

2 Ett tydligt resursfördelningssystem

För att skapa likvärdiga förutsättningar för alla elever att nå kunskapsmålen behövs ett tydligt och rättvist skolpengssystem. En skolpeng som lägger grunden för att alla barn ska få utbildning av hög kvalitet, möjlighet att utvecklas och få stöd efter behov – oavsett var i landet eleven bor. En av skolans viktigaste uppgifter, som ska genomsyra all verksamhet, är att väga upp skillnader i elevers behov och förutsättningar så att alla kan tillgodogöra sig utbildningen. Detta så kallade kompensatoriska uppdrag måste stärkas på många olika sätt. När resurserna inte går dit de behövs som mest. När de bästa lärarna inte arbetar där de behövs som mest. När elever med störst behov inte får störst stöd. Då är det de utsatta skolorna som drabbas hårdast. En grundförutsättning är att fördela resurser efter elevernas behov och huvudmännens ansvar. Begrepp som skolpeng, statsbidrag och tilläggsbelopp kan verka oviktiga i all sin byråkratiska

snårighet, men att resurser fördelas rätt är avgörande för en skola som möjliggör livsresor.

Här finns mycket att göra. Såväl kommunala som fristående skolor känner sig förfördelade av dagens system. Otydliga regler leder till svåra planeringsförutsättningar och tvister i domstol. Och det är i slutändan eleverna och lärarna som drabbas. Därför vill vi reformera flera delar av resursfördelningssystemet.

Det nuvarande regelverket för skolpeng innebär lite förenklat att hemkommunen lämnar bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget ges för undervisning, lärverktyg, skolmåltider, elevhälsa, lokaler, administration och mervärdesskatt. Det ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar för att fördela resurser till den egna skolan. Det är i grunden bra att skolpengen sätts utifrån lokala förutsättningar och behov, men skillnaderna mellan kommunerna är idag alltför stora för att skapa likvärdiga förutsättningar för elever i hela landet.

Men som bland annat Riksrevisionens granskning från år 2022 har visat motverkar dagens ersättningssystem för fristående huvudmän en likvärdig skola. Därför vill vi reformera ersättningssystemet i linje med Riksrevisionens rekommendation så att, i korthet, den huvudman som tar mest ansvar får störst ersättning och systemet bättre anpassas till elevernas förutsättningar och behov. Idag är det också för dyrt och svårt att planera verksamheten när en elev byter skola, och därför vill vi att bara ett skolbyte per läsår ska vara tillåtet om det inte finns särskilda skäl.

Den flora av riktade statsbidrag som finns inom skolområdet är också ett problem. Mindre skolhuvudmän söker statsbidrag i lägre utsträckning och riktade statsbidrag understödjer kortsiktiga satsningar istället för långsiktiga lösningar. För att säkerställa en likvärdig skola i hela landet bör de riktade statsbidragen tas bort till förmån för ett generellt öronmärkt bidrag för skolan där resurser fördelas efter behov. Generella resurssatsningar i allmänhet ger bättre utväxling än resurser som är knutna till specifika, centralt bestämda, ändamål.

De tilläggsbelopp som betalas för elever i behov av särskilt stöd fungerar, till sist, inte heller tillräckligt väl. Hanteringen av tilläggsbelopp har varit otydlig under flera år. Kommunerna gör sitt yttersta för att försöka navigera i otydliga lagrum. Även för resursskolorna skapar detta svåra förutsättningar. Systemet är otydligt och oförutsägbart vilket drabbar elever och deras familjer och måste ses över.

2.1 En ny skolpengsmodell för finansiering oavsett huvudman

Finansieringen behöver bli stabilare och bättre kompensera för de insatser som skolorna gör och måste göra. Skolorna behöver få bättre förutsättningar att ge elever det stöd de behöver. Genomslaget på den enskilda skolans budget av att elever byter skola behöver minska. Skolor som är små, skolor som tar ansvar för elever med svårare förutsättningar och skolor som i högre grad anställer behöriga lärare ska få mer resurser än andra. Viktiga ingångsvärden är ökad transparens, förutsägbarhet och likvärdighet. Varje skola oavsett huvudman bör få en garanterad grundplåt per skola, oberoende av var man bor och vilka kommunens förutsättningar är. En ny modell bör bestå av följande komponenter:

- En betydande andel av statens bidrag till skolan fördelas som en grundpeng per skola oavsett huvudman. En stabil grundplatta skulle skapa bättre förutsättningar för särskilt små huvudmän och utjämna skillnader mellan skolornas förutsättningar.

Utöver det kvarstår som tidigare en större rörlig elevpeng som bland annat bör differentieras utifrån faktorer som socioekonomi och gleshet.

- Övriga statliga bidrag fördelas i ett sektorsbidrag till skolan. Det skulle ge en mer likvärdig finansiering än dagens många riktade statsbidrag som gynnar stora huvudmän.
- Elevpengen baseras på de faktiska kostnaderna i föregående års kommunala bokslut, istället för att som idag beräknas på de förväntade kostnaderna i innevarande års budget. Det skulle innebära förenklad administration och färre rättstvister.
- Kommuner får betalt för ansvaret som hemkommun, då de utöver att vara huvudman för sina skolor har ett grundläggande planerings- och finansieringsansvar för utbildningen.

2.2 Max ett skolbyte per läsår

Om en elev byter skola medför det direkt ekonomiska konsekvenser, då elevpengen följer med eleven till den nya skolan. Det gör det svårt för skolorna att planera eftersom resurserna kan förändras hastigt. Det behöver därför vara viss tröghet i systemet i den nya resursfördelningsmodellen. Ett barn som av olika skäl har behov av att byta skola på grund av en icke-fungerande skolsituation ska fortsatt ha möjlighet att göra det under pågående läsår. Det är dock avgörande att det är barnets behov som är styrande för skolbytet; ett skolbyte mitt i läsåret kan påverka elevens kunskapsinhämtning. Många skolbyten kan också påverka gruppen och gruppdynamiken negativt. Det ska inte vara möjligt för en vårdnadshavare att använda skolbyte som ett verktyg för att undkomma samhällets skydd, exempelvis när en skola gjort en orosanmälan. Vi ser därför ett behov av att reglera antal skolbyten.

2.3 Utred tilläggsbeloppen

Det finns ett stort behov av att säkerställa en långsiktig finansiering för resursskolor och elever i behov av extraordinära stödåtgärder. Det handlar inte bara om likvärdiga förutsättningar utan också om att ge de elever som är i behov av särskilt stöd och behov av att gå i en resursskola en reell möjlighet att lyckas. Ryckigheten och den enorma administration som följer med ansökan om tilläggsbelopp behöver åtgärdas så att speciallärares tid i stället kan gå till eleverna. Tilläggsbeloppen behöver utredas skyndsamt för att garantera stöd för elever under en längre tidsperiod, samt för att möta behovet av förutsägbarhet och transparens.

2.4 En långsiktig finansiering för att stärka Sverige som kunskapsnation

Sverige har en akut kompetensbrist inom ett stort antal branscher. För att kunna matcha arbetsmarknadens efterfrågan på arbetskraft och bygga samhället starkt behöver vi prioritera kvalitet från förskola till högre utbildning. Ungdomar på små orter på svenska landsbygden måste vara helt säkra på att skolan och vidareutbildning är deras stora chans att göra en livsresa och bli stolta experter inom sitt yrke, vare sig det är ett praktiskt eller teoretiskt yrke. Ungdomar i förorter till våra städer måste på samma sätt

vara säkra på att vägen till framgång går genom en stark och trygg skola med arbetsro. Vår plan är att steg för steg återerövra Sverige som kunskapsnation, både på bredden och på toppen. Då krävs långsiktig finansiering för de utbildningar och vägar som leder till vidare studier och direkt i arbete som komvux, LIA, yrkesvux och folkhögskolan.

3 Höga förväntningar och betyg att lita på

Skolan lägger grunden för framtiden, för varje enskilt barn och för oss som samhälle. Alla elever som lämnar grundskolan ska kunna läsa och skriva och ha grundläggande kunskaper i matematik. Att säkra att alla elever klarar skolan är helt avgörande för att var och en ska få möjlighet att bidra och frihet att forma sin egen framtid. En bra skola jämnar ut de orättvisor som arv och miljö skapat och ger alla en chans att lära sig, utvecklas och visa arbetsgivare och högskolor att de kan det de säger sig kunna. Varje människa ska bedömas på sina meriter, oavsett familjebakgrund, klasstillhörighet, kön och annat ovidkommande.

För att alla ska kunna göra en livsresa på sina egna meriter måste betygssystemet fungera. Men så ser det inte ut idag. Fuskbetyg, undermålig undervisning och oseriösa aktörer har tillsammans skapat en situation som hotar skolans trovärdighet och förmåga att ge varje barn en rättvis chans i livet.

Skolverket har konstaterat åtskilliga gånger att betygen skiljer sig avsevärt mellan och även inom skolor. Riksrevisionens granskning år 2022 visar på stora avvikelser mellan elevers betyg och deras resultat på nationella prov och problemen är ännu större i ämnen utan nationella prov. Betygen speglar inte elevernas kunskaper och färdigheter så som betygen är tänkta att göra. Detta måste få ett slut. Det handlar om rättvisa och det handlar om att skapa möjligheter för alla. Att de nationella proven ska digitaliseras och rättas centralt, är ett viktigt steg för att säkerställa tillförlitligheten. Det arbetet behöver skyndas på. Det är även centralt för Sverige som kunskapsnation att betyg går att lita på som urvalsinstrument så att de mest lämpade eleverna kommer in på rätt utbildningar.

Betygssystemet måste inte bara bli mer rättvist och rättssäkert. Det behöver också bli enklare för lärare att tillämpa och lättare för elever och vårdnadshavare att förstå vad som krävs för ett betyg. Dagens betygssystem bygger på att läraren ska göra en sammanvägd bedömning och sätta det betyg som motsvarar elevens kunskaper i ämnet. Betyget E (godkänt) omfattas dock inte av den nya principen om en sammanvägd bedömning av elevernas kunskaper i förhållande till betygskriterierna. Det kan därför vara svårare att få godkända betyg än tidigare. För elever som har kognitiva svårigheter är det extra svårt att uppnå allt som krävs för ett godkänt betyg. Det finns också studier som visar att betyg i alltför tidiga åldrar påverkar eleverna negativt, oavsett om eleven ligger långt fram eller har svårt att nå målen. Att betyg ges i årskurs 6 har visat sig ha negativa effekter, samtidigt som det kan vara uppskattat av en del skolor och elever. Och tar tid från lärarna. Oavsett årskurs måste elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen få rätt stöd så tidigt som möjligt. Krav och förväntningar på eleverna ska inte sänkas, men det måste öppnas upp fler möjligheter för barnen att ta sig vidare i livet. Varje individs livsresa ser olika ut och går i olika takt; det ska aldrig vara försent att komma på rätt bana.

En bra skola kännetecknas också av höga förväntningar. Forskningen visar entydigt att höga förväntningar är avgörande för elevernas kunskapsresultat, oavsett bakgrund, kön eller funktionsnedsättning. För barn som växer upp i studievana hem i områden där de flesta pluggar vidare efter gymnasiet kanske det är en självklarhet, men så är inte alltid fallet i områden med sämre skolresultat, som i förorter, vissa bruksorter och delar av landsbygden. Idag är skillnaderna mellan elever, klasser och kommuner alltför stora. Drygt var fjärde elev uppnår inte kunskapsmålen i ett eller flera ämnen, och saknar därmed fullständiga betyg i grundskolan. Såväl högpresterande som lågpresterande elever – och alla däremellan – förtjänar att mötas av vuxna som utmanar dem att nå sin fulla potential. Det är ytterligare en prioritering för Centerpartiets skolpolitik.

3.1 Alla elever ska mötas av höga förväntningar

En viktig faktor för elevernas skolframgång är ett skickligt ledarskap hos rektorerna. Rektorerna sätter förväntningarna på lärarna som i sin tur möter eleverna med sina förväntningar. Att stärka rektorer och lärare är därför avgörande för elevernas möjligheter att nå kunskapsmålen. Många elever som behöver stöd möter en skola som har låga ambitioner för den anpassade undervisningen och elevens kunskapsresultat. Det gäller inte minst för de högpresterande eleverna. Kompetensen brister också alldeles för ofta när det gäller både anpassningar, hjälpmedel och pedagogik. Särskilda undervisningsgrupper är inte tillräckligt i sig om inte själva undervisningen bygger på evidensbaserade metoder. Det behövs bättre tillgång på fortbildning, kunskapsstöd och hjälpmedel. Även fler möjligheter till distanslösningar är nödvändigt för att komma åt bristen på lärare, speciallärare och specialpedagoger på kort sikt.

3.2 Stärk statens insatser mot betygsinflation på gymnasiet

Betygsinflationen underminerar tilliten till svensk skola. Det är särskilt problematiskt när det påverkar intagningen till vidare studier efter gymnasiet i hela landet. Det måste motverkas för att betygen ska vara rättvisande och elever med rätt färdigheter och kunskaper ska komma in på rätt utbildning. Det finns flera modeller som bland annat Skolverket har tittat på för att uppnå detta. Den modell som Skolverket anser skulle ha störst effekt för en likvärdig betygssättning är så kallad statistisk moderering. Det innebär att elevens resultat från nationella prov vägs samman med lärarens betygssättning i det aktuella ämnet via statistisk moderering. Med andra ord skulle elevens betyg bygga på både lärarens bedömning, nationella prov samt elevens prestation i förhållande till skolans samlade resultat. Denna och andra modeller behöver prövas i ett fortsatt arbete för att komma tillrätta med betygsinflationen. Centerpartiet vill också att Skolinspektionen ska följa upp gymnasieskolor bättre där resultaten på nationella proven avviker mycket från betygssättningen.

3.3 Bättre uppföljning genom kontinuerliga digitala kunskapsmätningar

De nationella proven som finns idag kan inte användas som landsomfattande kunskapsmätningar eftersom de inte är utformade för att jämföra elevens kunskapsutveckling

över tid. Internationella kunskapsmätningar såsom Pisa, Pirls och Timss görs också med alldeles för långa intervaller på flera år. Därför behövs ett komplement med egna nationella kunskapsmätningar, så att utvecklingen i svensk skola kan följas mer löpande. Det finns stora möjligheter att nyttja digitala verktyg till detta på ett enkelt och obyråkratiskt sätt. Genom kontinuerliga digitala kunskapsmätningar genom hela skolgången kan elevernas kunskapsnivåer följas upp och ge underlag både för läraren att tidigt sätta in insatser där det finns behov samt för skolmyndigheterna att utveckla mer träffsäkra insatser och justeringar på nationell nivå, och det gör det möjligt att följa en elevs progression. Det är viktigt att dessa mätningar görs kontinuerligt utan att öka lärarnas arbetsbelastning.

3.4 Sammanvägd bedömning för betyget E

Specialpedagogiska skolmyndigheten påpekade redan innan det nuvarande betygssystemet infördes att man inte analyserat hur betygssättningen kan påverkas av att betyget E utformats på annat sätt än övriga betyg. För att en lärare ska kunna sätta ett E måste eleven ha visat kunskaper inom samtliga delar av betygskriterierna för betyget E. Det krävs alltså mer för att ta steget från F till E än för stegen mellan de högre betygen. Samtidigt som det är viktigt med tydliga krav och förväntningar på eleverna att de ska klara kunskapsmålen, är det också viktigt att elever inte slås ut på grund av att det blivit omotiverat svårt att få ett godkänt betyg. Vi vill att betygssteget E ska sättas utifrån en sammanvägd bedömning precis som när betygen A–D sätts.

3.5 Stoppa utslagningen av elever med betyget F

Den hårda godkänthöjningen i svensk skola och det tillhörande betyget F har stora negativa konsekvenser för enskilda elever och leder även till negativa konsekvenser för lärarnas arbetsmiljö. Abstrakta betygskriterier och en skarp gräns fungerar inte tillsammans. Att en stor del av Sveriges ungdom i praktiken stoppas från att kunna få en bra utbildning bidrar till utanförskap och sociala problem. Utan en skarp godkänthöjning skulle ändå meritpoäng avgöra vilka gymnasieprogram som är möjliga för eleverna att komma in på. Men det skulle inte bli ett fullt stopp. Centerpartiet vill att övergången från grund- till gymnasieskola utreds i sin helhet, inklusive den hårda godkänthöjningen och betyget F.

3.6 Betyg i rätt årskurs

Forskning tyder på att betyg från alltför tidiga åldrar inte är bra för elevernas självkänsla och mående. Betyg ska idag ges från årskurs 6 och rektor kan också besluta att ge det från årskurs 4, vilket endast ett fåtal skolor gör. Betyg i årskurs 6 förlorar delvis sin relevans när eleven har tagit steget till högstadiet. I högstadiet strävar eleverna efter att uppnå målen i årskurs 9 och deras kunskaper bedöms efter dessa mål. Med högstadiet startar grundskolans sista steg som ska leda till att eleverna kan ta sig vidare till gymnasiet, vidare studier och arbetsmarknad. Det behövs mer kunskap om hur elevernas kunskapsresultat och hälsa påverkas av betygen. Därför vill Centerpartiet utreda om betyg bör introduceras i årskurs 6 som idag eller om det är mer lämpligt först

i högstadiet. Oavsett när och om betyg ges är det viktigt med en tydlig överlämning mellan skolor och mellan stadier så att mottagande lärare vet vilken nivå som eleverna befinner sig på. Det är också viktigt att skolorna arbetar aktivt med digitala kunskapsmätningar och tydliga mål utifrån läroplanen både för att elev och vårdnadshavare ska veta hur eleven ligger till och för att skolan ska kunna sätta in rätt stöd till varje elev.

3.7 Inför nationell statistik som visar vad skolorna levererar i faktisk kunskap och undervisningstid

Att få gymnasiebehörighet är en förutsättning både för fortsatta studier och för att komma in på arbetsmarknaden. Vem som kommer in på vilket gymnasium avgörs av betygen. Betygsinflationen gör att antagningen till gymnasierna är i gungning. För att tydliggöra vilka skolor som ger de kunskaper som behövs, och vilka som ger höga betyg utan tillhörande kunskaper, vill Centerpartiet införa nationell, offentlig statistik som visar relationen mellan betyg i högstadiet och genomförd gymnasieutbildning, högskoleutbildning och etablering på arbetsmarknaden. Vi vill också att det ska finnas statistik över inställda lektioner och faktisk undervisningstid. Det är viktigt att elevernas rätt till garanterad undervisningstid följs upp och registreras, vilket inte görs i tillräcklig utsträckning idag.

3.8 Inför spetsklasser på distans

Högpresterande elever över hela landet har svårt att få tillräckligt med utmaningar. Det kan vara svårt att få tillgång till lärare som kan undervisa på högre nivå än skolans vanliga kursplaner erbjuder. Det gäller inte minst i utanförskapsområden och på landsbygden. Begåvade elever ska ha lika stor möjlighet oavsett var de bor i landet. Därför behöver den pågående försöksverksamheten med spetsutbildningar på högstadiet permanentas och byggas ut. För att ge högpresterande elever i hela landet möjlighet att gå en spetsutbildning vill Centerpartiet att utbyggnaden också sker genom att införa spetsklasser på distans, antingen genom att vissa platser reserveras för distansstudenter eller att vissa skolor får i uppdrag att arrangera spetsutbildning på distans.

4 Stöd till elever efter behov

Inga barn ska behöva vara rädda för – eller må dåligt över – att gå till skolan. För att alla elever ska klara av sin skolgång på bästa sätt måste de må bra och få stöd för att klara sin skolgång. Elevhälsan är central i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet på skolan och det arbetet behöver stärkas. Det senaste decenniet har den psykiska ohälsan bland 13–15-åringar ökat i Sverige. Psykisk ohälsa förekommer oftare bland flickor än pojkar. Studier bland annat från Folkhälsomyndigheten visar också att upplevda psykosomatiska besvär är vanligare bland tonåringar som är stressade över skolarbetet. Enligt forskning kan införandet av betyg i årskurs 6 ha ökat den skolrelaterade stressen samtidigt som det har minskat elevernas självförtroende.

Studier visar att svenska skolbarn är de mest stillasittande i Norden. Enligt en undersökning beställd av Nordiska ministerrådet är 68 procent av svenska skolbarn

fysiskt inaktiva. De uppfyller därmed inte WHO:s rekommendation om minst en timmes fysisk aktivitet dagligen. Svenska barn har även minst antal schemalagda idrottslektioner i Norden. Samtidigt visar studier att en timmes fysisk aktivitet inte bara förbättrar barn och ungas fysik och välbefinnande, det stimulerar även lärandet och förbättrar skolresultaten. Speciellt hos pojkar. Det är också under barn- och ungdomsåren som vanemönster etablerar sig. Fysisk aktivitet bidrar till en bättre hälsa samt minskad risk för fetma och andra livsstilssjukdomar senare i livet, men endast fyra av fem flickor och varannan kille klarar målet att röra sig en timme om dagen, enligt Folkhälsomyndigheten. Det är ytterst allvarligt och påverkar skolan i allra högsta grad, då det finns starka samband mellan en god psykisk och fysisk hälsa och möjligheten att ta till sig kunskap och nå utbildningsmålen.

Skolan ska ge alla barn självförtroende och trygghet. När unga utsätts för brott är skolan tyvärr en vanlig brottsplats. Trots nolltolerans mot mobbning och kränkningar utsätts alldeles för många barn för hot, våld eller trakasserier – fysiskt eller digitalt. Bland flickor är sexualbrott vanligast. Alltför ofta sker det också inom skolan. Siffror från år 2022 visade att 140 000 barn och unga mellan 9 och 18 år utsatts för mobbning i skolan eller på nätet under de senaste månaderna. År 2015 var siffran 60 000. Enligt forskarna bakom rapporten arbetar inte skolan lika förebyggande som man gjorde tidigare, samtidigt som klimatet på nätet är mycket hårdare. Aktiva och konkreta insatser för att förebygga och motarbeta kränkningar och otrygghet kan inte frikopplas från arbetet med kunskapsresultaten. Det måste vara en del av skolans systematiska kvalitetsarbete. Hög vuxennärvaro på rasterna och involvering av vårdnadshavare är viktiga förutsättningar samtidigt som huvudmän och skolor behöver utrymme att utveckla lösningar som fungerar lokalt.

Skolfrånvaron ökar och kryper allt längre ner i åldrarna. Skolan behöver vara vaksam på oros signaler för att kunna ge nödvändigt stöd så tidigt som möjligt. Ju tidigare skolan reagerar på problematisk skolfrånvaro, desto större möjligheter är det att eleven kan fullgöra sin utbildning. Skolfrånvaron kan vara både omfattande frånvaro under en sammanhängande period och ogiltig upprepad ströfrånvaro, vid ett eller flera tillfällen. Psykisk och fysisk ohälsa är riskfaktorer för skolfrånvaro. Även utformningen av lärmiljön påverkar elevers förutsättningar att delta under skoldagen. Studier visar att det finns en stor andel elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) inom gruppen elever med problematisk skolfrånvaro. Flickor med NPF fångas upp senare än pojkar vilket i sin tur medför att flickor får behandling och stöd alltför sent. Därför är det angeläget att skolan blir bättre på att identifiera flickor i behov av stöd och på att utforma flexibla lärmiljöer som är tillgängliga för alla.

Skollagen är tydlig när det gäller att hänsyn ska tas till barns och elevers olika behov och att de ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. Att skapa fungerande lärmiljöer är bra för alla barn och elever, inte bara för dem inom ramen för särskilt stöd. Speciallärare och specialpedagoger är också en viktig resurs i det arbetet och de behöver bli fler. Men regelverket för särskilt stöd är emellanåt alltför otydligt. För många olika extra anpassningar i en och samma klass gör det svårt att upprätthålla undervisningskvaliteten för klassen som helhet, menar många lärare.

För att kunna få en helhetsbild av ungas problematik behövs bättre samverkan mellan elevhälsa, BUP, hälso- och sjukvård och socialtjänst. Det har påtalats länge och behovet har inte minskat, tvärtom. Idag upplever många föräldrar att deras barn faller mellan stolarna och får stå i kö för att få första linjens stöd. Vid övergången från förskola till skola eller från grundskola till gymnasium får barn och föräldrar ofta börja

från början igen i kampen för att få rätt stöd i tid. En grundorsak till detta är att ansvaret för barn och ungas välmående är utspritt på flera olika verksamheter. Det handlar om förskola, skola, elevhälsa, socialtjänst, mödra- och barnhälsovård och ungdomsmottagningar. En splittrad och föråldrad sekretesslagstiftning gör det svårt eller omöjligt för olika verksamheter att dela information som behövs för att kunna se till barnets bästa.

4.1 Låt rektor besluta om distansundervisning inom ramen för särskilt stöd

Rektorer och lärare behöver fler verktyg och flexiblare regler för att stödja elever och stävja skolfrånvaro. Under coronapandemin, som innebar distansstudier för många elever på gymnasiet och även på högstadiet, var det vissa elevgrupper som fick ökad närvaro i skolan. Då gjordes en tillfällig regellättnad. Det gjordes också en lagändring år 2022 som skulle möjliggöra för skolor att ansöka om att anordna distansundervisning inom ramen för särskilt stöd. Av över hundra ansökningar som inkommit till Skolinspektionen har ännu ingen skola fått godkänt. Skolinspektionen hänvisar till att skolorna inte har kunnat redogöra för hur kvaliteten i undervisningen ska kunna garanteras. Det är bra att det ställs höga krav på närvaro och undervisningskvalitet, men tröskeln för att snabbt sätta in och anpassa insatser för att inkludera elever under skoldagen måste vara lägre. Därför vill vi att rektor ska kunna ta beslut om att lärare ska få distansundervisa elever med skolfrånvaro inom ramen för särskilt stöd och att det ska anmälas till Skolinspektionen när det används.

4.2 Mål om mindre klasser

Trots att de ekonomiska förutsättningarna och bristen på behörig personal idag begränsar möjligheterna till mindre klasstorlekar, så behöver vi kunna titta framåt. Ju fler elever i klassrummet, desto svårare blir det att skapa en trygg miljö för eleverna där allas behov tillgodoses. Flera studier konstaterar att storleken på klassen spelar roll för undervisningen och för resultaten. Exempelvis slår en studie från år 2012 fast att elever som gått i mindre klasser klarade sig bättre än övriga elever vid de nationella proven i svenska, engelska och matematik vid 16 års ålder. De hade också generellt högre utbildningsnivå och en högre lönenivå längre fram i livet. Att minska klasstorlekarna skulle sannolikt stärka förutsättningarna för trygghet och studiero i skolan. Vi vill därför ge Skolverket i uppdrag att kartlägga klasstorlekar och ge bättre underlag till hur rektorerna bör organisera sina skolenheter utifrån vad som är lämpligt för olika årskurser.

4.3 Inför nationell frånvarostatistik

För att inga elever ska falla mellan stolarna då det gäller problematisk skolfrånvaro så behöver det finnas ett nationellt frånvaroregister. Skolverket har tidigare utrett möjligheten att införa ett nationellt frånvaroregister. Det är nu dags att det genomförs, för att garantera alla elevers rätt till skolgång och för att förbättra kunskapen om frånvarons

omfattning nationellt. Det är en investering som vi måste göra såväl för individen som för samhället.

4.4 Mer pulshöjande aktivitet

För att stärka elevers fysiska hälsa krävs det mer fysisk aktivitet. Pulshöjande aktivitet varje dag är en av de viktigaste förutsättningarna för en god och livslång hälsa och bättre inläring. Vi vill därför ge Skolverket i uppdrag att ta fram metodstöd kring detta och vi vill att det avsätts pengar för att tillskapa miljöer som stimulerar till rörelse både inomhus och utomhus både då det gäller förskola, fritids, grundskola och gymnasiet för att skapa utrymme för mer pulshöjande aktiviteter.

4.5 Ett nationellt hälsovårdsprogram för barn och unga mellan 0 och 20 år

Vi vill se ett nationellt hälsovårdsprogram som tar ett helhetsgrepp om barns och ungas hälsa, utveckling och välmående från 0 till 20 år. Ett sådant program har utretts och skulle göra det tydligt för både barn, föräldrar och huvudmän vilka hälsobesök, uppföljningar och stödinsatser som ska erbjudas under uppväxten. På så sätt kan stödet till barn, unga och föräldrar bli mer likvärdigt oavsett var i landet familjen bor eller vilken skola barnet går i. Utan en samverkan och en bättre helhetsbild är det svårt att göra en samlad bedömning, och det drabbar elevens möjligheter till stöd och vård. Därför behövs sammanhållen journalföring för elevhälsan och hälso- och sjukvården. Vi vill också se en skyldighet för skolor att kalla till och verkställa en samordnad individuell plan (SIP) när ett barn har ett behov av insatser från flera samhällsinstanser. Idag är det bara socialtjänsten och hälso- och sjukvården som har den skyldigheten.

4.6 Ett proaktivt och hälsofrämjande arbete på alla skolor

Elevhälsans förebyggande arbete är ett viktigt verktyg för att upptäcka elever som mår dåligt. Centerpartiet vill att en screening av den psykiska hälsan görs vid den vanliga hälsokontrollen hos elevhälsan, för att tidigt fånga upp barn som riskerar att må, eller redan mår, dåligt. Centerpartiet ser också att mer behöver göras för att barn och ungdomar ska känna sig trygga i sina skolor. Det ska vara nolltolerans mot mobbning och våld i skolan. Det måste bli lättare att flytta på den som mobbar, den som utsätter andra elever för brott eller på annat sätt får andra elever att känna sig otrygga. Därför vill vi att skolor ska arbeta proaktivt med hälsofrämjande insatser för att motverka mobbning och minimera risker för psykisk ohälsa. Det är inte minst viktigt för att tidigt förebygga att unga hamnar i kriminalitet, då vi vet att unga som begår allvarliga brott ofta mår sämre psykiskt än andra.

5 Utbildning som leder till jobb

Gymnasieskolan ska vara en arena där elever lär för livet, i en miljö som är anpassad efter varje individs behov och förutsättningar. Därför är kopplingen mellan gymnasiet

och arbetsmarknaden central, oavsett om du läser ett högskoleförberedande eller yrkesförberedande program. Olika vägar till arbete och studier behöver stärkas. Ett viktigt mål för en skola för livsresor är att ge elever den kunskap och de färdigheter de behöver för att följa sina drömmar. Vissa vill läsa på högskola eller till och med forska, andra vill starta företag eller få ett jobb som känns givande direkt efter gymnasiet. Oavsett hur drömmen ser ut ska skolan ta dem ett stort steg närmare.

För många elever blir det inte så. För alla de som inte når behörighet till gymnasiet – omkring 15 procent eller 18 000 elever läsåret 2021/2022 – är många dörrar stängda. Det är en större andel pojkar som saknar behörighet än flickor och den skillnaden har varit konstant. Bland dem som saknar gymnasieexamen är arbetslösheten fyra gånger högre än bland dem som klarar gymnasiet. Vi måste skapa bra vägar till studier och jobb för de som idag lämnas utan möjligheter.

Eleverna behöver bättre information för att göra rätt val inför gymnasiet. Skolinspektionens kvalitetsgranskning 2019 pekar dock på stora brister i gymnasieskolornas studie- och yrkesvägledning, bland annat att den inte anpassas tillräckligt utifrån en föränderlig arbetsmarknad. Det behövs också bättre kunskapsstöd för att ge bra vägledning till elever som har en funktionsnedsättning, till exempel en NPF-diagnos. Genom att eleverna får bättre vägledning och kan göra medvetna studie- och yrkesval, minskar också risken för avhopp på utbildningar. För att lyfta fler elever vill vi reformera introduktionsprogrammet och förbättra studie- och yrkesvägledningen, inklusive att göra den tillgänglig även för barn i hela grundskolan.

Efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft ökar i hela landet och många branscher skriker efter arbetskraft, samtidigt som många klassrum på yrkesprogrammen gapar halvtomma. Det måste gå att skaffa sig en yrkesutbildning som leder till jobb lokalt, oavsett var du bor.

Riksdagen beslutade år 2022 att gymnasieskolan och yrkesvux ska planeras och dimensioneras efter en sammanvägd bedömning av arbetsmarknadens behov och elevernas önskemål. Det är bra. Yrkesutbildningarna leder ofta till stabila jobb med goda karriärmöjligheter och bra ingångslöner. De är också viktiga för tillväxten. Det gäller inte minst för de små och medelstora företagen som ofta saknar kompetent arbetskraft. Det är bra för den enskilda och för Sveriges konkurrenskraft. Statusen på yrkesutbildningar borde därför vara hög.

5.1 Introduktionsprogram med fler vägar

För obehöriga elever från grundskolan ska så kallade introduktionsprogram ge möjlighet att komma in på ett nationellt program eller leda till arbete. Det finns idag fyra olika introduktionsprogram: programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkin introduktion. Dessa behöver göras om. Vägarna ut i yrkeslivet behöver förstärkas för elever på introduktionsprogrammen. Yrkesintroduktion och individuellt alternativ bör slås ihop och i samverkan med branscherna bör branschkpaket sättas samman som är särskilt anpassade för yrkesintroduktionsprogrammet. De elever som bedöms klara ett nationellt yrkesprogram bör därtill i möjligaste mån kunna läsa yrkesämnen tillsammans med elever på ett nationellt program. Språkin introduktion behöver minskas till att omfatta maximalt ett år, för att eleverna snabbare ska få gå i en blandad grupp tillsammans med elever som har svenska som modersmål.

5.2 Förbättra karriärvägledningen

Studie- och yrkesvägledarna har en viktig roll för elevernas karriärvägledning och studieval. Vi vill att de i högre grad ska vara en länk mellan skola och arbetsliv. De ska inte bara hjälpa elever att välja språk och gymnasieskola, utan de ska vara med i hela skolans verksamhet. Fler unga och deras föräldrar behöver också få förståelse för att yrkesutbildning är ett bra framtidsval. Med en mer aktiv karriärvägledning och kontakt med den lokala arbetsmarknaden genom hela grundutbildningen kan unga lättare få kunskap om olika karriärvägar, göra medvetna val och bryta könsnormer vid studie- och yrkesval. Centerpartiet vill därför stärka elevens rätt till individuell och gemensam vägledning och byta benämning till karriärvägledning.

5.3 Höj statusen på yrkes- och lärlingsprogrammen

Vi vill att fler ska få möjlighet att välja att gå gymnasiets yrkesförberedande utbildningar, antingen via den skolförlagda utbildningen eller som lärling. Dessa utbildningar måste finnas i hela landet för att möta arbetsmarknadens efterfrågan på kompetens. Såväl fler branschskolor som möjligheten att läsa som lärling i yrkesvux och gymnasieskolan förbättrar förutsättningarna att kunna bedriva yrkesutbildning också på mindre orter. Vi vill också att yrkes- och lärlingsprogrammen reformeras så att förutsättningarna förbättras för att kunna bedriva yrkesutbildning på mindre orter och i mindre branscher, över hela landet.

5.4 Öka branschernas inflytande

Det är viktigt att branscherna har det avgörande inflytandet över yrkesutbildningarnas inriktning och kvalitetssäkring. Yrkesprogrammen ska vara av hög kvalitet och utformas tillsammans med företagen. För att öka statusen måste utbildningarna vara relevanta och verklighetsnära och leda till jobb. Företag som är potentiella arbetsgivare ska vara en drivande kraft i genomförandet av utbildningen. Det är välkommet att allt fler gymnasieskolor certifieras som yrkescollege. Det ska också skapas fler särskilda yrkesutgångar från de högskoleförberedande programmen.

5.5 Skärp tillsynen av yrkesprogrammen

Det måste bli tydligare för elever, huvudmän och skolmyndigheter vad som krävs för en undervisningsmiljö av hög kvalitet – därför vill vi att yrkesprogrammets styrdokument, såsom examensmålen, ses över. Skolinspektionen måste skärpa sin tillsyn för att säkerställa att skolor har ändamålsenliga lokaler, maskiner och annan utrustning. Det nationella branschrådet ska dessutom ha möjlighet att yttra sig över tillstånd att etablera nya fristående skolor med yrkesinriktning och kunna ställa krav på existerande utbildningar.

5.6 Folkhögskolan en väg för fler livsresor

En av folkhögskolornas styrkor är det breda utbudet av utbildningar och kurser, anpassade för både unga och vuxna. Genom att erbjuda praktiskt inriktade utbildningar

inom olika yrkesområden kan folkhögskolorna rusta eleverna med de färdigheter och kompetenser som krävs för framtidens arbetsliv. Folkhögskolorna kan fungera som en kraftfull utbildningsmotor för att möta de enorma behoven på arbetsmarknaden. Folkhögskolor är även viktiga resurser för de personer som saknar behörighet till vidare studier då de genom sin allmänna kurs erbjuder alternativa och innovativa lärandesätt. Enligt SCB får årligen cirka 2 000 deltagare på allmän kurs grundläggande behörighet till eftergymnasiala studier. Av dessa väljer ungefär hälften att fortsätta sina studier inom ett år. En stor majoritet av dem som uppnår behörighet är under 25 år, och en ökande andel har utländsk bakgrund. Folkhögskolor spelar en betydande roll för målgrupper med särskilda behov, då fyra av tio deltagare som uppnår behörighet har någon form av funktionsnedsättning. Därför vill Centerpartiet stärka folkhögskolors allmänna kurs långsiktigt, så att unga med ofullständiga betyg från grundskola och gymnasium får möjlighet att studera vidare i en annan miljö och få ett studieomdöme för att kunna läsa vidare.

6 Valfrihet med rimlighet

Möjligheten att välja och välja bort skola var en viktig frihetsreform. Vi vill värna och utveckla valfriheten för elever, föräldrar och lärare. Det behöver bli tydligare och lättare att välja skola. Det är drygt 30 år sedan friskolereformen blev verklighet i Sverige. Syftet var att ge elever och föräldrar fler valmöjligheter genom en större variation av skolor med olika pedagogiska inriktningar. Så har det också blivit. Och den kommunala skolan har ofta blivit bättre tack vare det. Men det finns allvarliga brister som underminerat skolans förmåga att uppväga skillnader i förutsättningar och behov, det så kallade kompensatoriska uppdraget.

Det är hög tid att friskolereformen utvecklas vidare för att skapa valfrihet på riktigt, för alla elever. Mångfald, variation och lokal förankring är fortfarande viktiga ingångar för oss i Centerpartiet och i skolpolitiken. Elever och vårdnadshavare ska ha möjlighet att påverka sin närmiljö och livssituation.

Ett av målen med friskolereformen var att konkurrensen mellan olika aktörer skulle leda till en mångfald av skolor, pedagogisk förnyelse, resurseffektivitet och höjd kvalitet i hela skolväsendet. På senare år har mångfalden och den pedagogiska variationen minskat successivt. Små friskolor som drivs i regi av enskilda firmor, stiftelser och föräldrakooperativ har svårare att möta ökade krav och konkurrera med större koncerner.

För både elev, föräldrar och samhälle är utbildningens kvalitet viktigare än vilken huvudman som driver skolan. Därför behöver vi också ställa tydliga krav på skolhuvudmännen. Skolan är inte vilken verksamhet som helst. Våra gemensamma skattepengar ska gå till elevernas undervisning och enbart till seriösa och långsiktiga aktörer som bedriver utbildning utifrån skolans kunskaps- och demokratiuppdrag. Till skolor som vill ge elever en god utbildning och som är villiga att stötta elever i sina livsresor.

Det är bra att det är många som vill starta och utveckla svensk skola. Den drivkraften ska vi ta vara på. Skolinspektionens granskningar och tillsyn visar dock att det är alltför många skolor, såväl kommunala som fristående, som har allvarliga brister. Skolinspektionens tillsyn och granskningar behöver bli mer rättssäkra och likvärdiga,

oavsett var i landet eller vilken skolhuvudman som inspektionen besöker. Skolinspektionens verktygslåda behöver bli skarpare för att säkerställa att det enbart är seriösa aktörer i skolan. Här behöver det finnas en balans för att även friskolor i de mindre sammanhangen ska få finnas kvar. Centerpartiet kommer fortsatt att värna en mångfald av förskolor och skolor, men vi vill se valfrihet med rimlighet. Det ska finnas en trygg balans mellan förutsägbarhet och valfrihet.

Det finns idag betydande skillnader i hur benägna olika grupper av vårdnadshavare är att välja skola och på vilka grunder skolor väljs. Det finns inga mekanismer som bidrar till att de elever som utbildningsmässigt har mest att tjäna på att gå på en viss skola i slutändan också väljer eller placeras på just dessa skolor, enligt utredningen ”En likvärdig skola”. Bristande samordning mellan kommunala och fristående skolor inom en kommun gör det svårare att jämföra skolor och för elev och föräldrar att önska skola. Det gör det också svårt för huvudmännen att dimensionera verksamheten och planera långsiktigt. När det gäller gymnasievalet saknas det på samma sätt mekanismer som bidrar till att fler elever väljer programmen som motsvarar arbetsmarknadens behov. Många föräldrar påverkar valet men har inte tillräckligt med information för att göra ett bra skolval.

6.1 Ett obligatoriskt och gemensamt skolval med tydliga urvalskriterier

Barn och unga oavsett bostadsort eller föräldrars utbildningsbakgrund ska kunna önska – och välja bort – en skola. Det är en viktig grundprincip för vårt skolsystem. Det behöver bli tydligare och lättare att önska skola. Information om skolornas kvalitet behöver vara jämförbar. Det behövs ett aktivt och gemensamt skolval i grundskolan med tillgänglig information under en tydlig ansökningsperiod. Genom ett gemensamt skolvalssystem som öppnas ett år innan skolstart säkerställer vi även att elever behandlas lika i urvalsprocessen. Ingen ska få paxa en plats, det ska vara lika villkor för alla. Därför vill vi slopa kö som urval. Utöver rätten att få gå på en skola nära hemmet, möjlighet till syskonförtur och så kallat verksamhetsmässigt samband, ska det vara möjligt för alla att få önska plats på vilken skola som helst. Bostadssegregationen är den primära orsaken till segregation i svensk skola. När skolvalet med våra förslag blir mindre segregterande är det viktigt att bostadssegregationen inte stärks istället. Därför vill Centerpartiet utreda en obligatorisk kvot för lottnings så att alla elever som söker till en skola har möjlighet att komma in. Denna kvot blir enbart relevant om en skola har fler sökande än platser.

6.2 Inför offentlighetsprincipen

Skolan är en samhällsbärande verksamhet. Det är inte mer än rimligt att det finns en öppenhet i verksamheten på förskolor och skolor så att barn, elever, föräldrar, pedagoger och allmänheten får en insyn i verksamheten. Vid ett skolval är det extra viktigt att den information som finns tillgänglig om huvudmän och skolor går att lita på. Idag har inte Skolinspektionen några möjligheter att anmärka på skolor som sprider felaktig information om sin verksamhet, exempelvis i syfte att locka till sig elever. Därför måste utgångspunkten vara att förskolor och skolor oavsett huvudman ska lyda under offentlighetsprincipen. Det handlar om att värna demokratins grundprincip om

öppenhet. För små skolhuvudmän och kommuner behöver det finnas juridiskt stöd för att hantera utlämning av uppgifter då det handlar om administrativa rutiner, skyndsam hantering, sekretessbestämmelser m.m. Därför vill vi att Skolverket ska kunna ge stöd i det arbetet.

6.3 Konfessionella inslag – avskilt i rum och tid

Det ska alltid vara tydligt att det är valfritt för elever att delta i konfessionella aktiviteter. Så är det inte på alla konfessionella skolor idag. Vi vill att konfessionella inslag ska vara avskilda från undervisningen både i rum och tid och endast få förekomma innan eller efter skoldagens slut. Då skulle barnens valfrihet stärkas och tillsynen bli enklare för Skolinspektionen. Skolor som inte lever upp till läroplanen och demokrativillkoret ska stängas.

6.4 Skärpt tillsyn

Elever har rätt till undervisning av god kvalitet. Skolor som underpresterar eller uppvisar allvarliga brister ska lättare kunna stängas. Det gäller oavsett huvudman. Skolinspektionen har en viktig roll i att kontrollera skolors kvalitet. Vi vill att det utreds om Skolinspektionen kan ta över tillsynen av förskolor från kommunerna för att säkerställa likvärdig kvalitet och insyn i hela landet.

6.5 Stoppa vinstutdelning vid kvalitetsbrister

Att ha marginaler för att kunna hantera oförutsägbara händelser i verksamheten, är viktigt för såväl den kommunala som den fristående skolan. Överskott kan återinvesteras i verksamheten, men målet om vinst får inte gå ut över verksamhetens kvalitet. Därför behövs tydliga definitioner av kvalitet och av oacceptabla kvalitetsbrister. Vi vill att det ska vara omöjligt att ta ut vinst eller på annat sätt föra över kapital till ägarna från skolor med stora kvalitetsbrister. För enskilda huvudmän som fått anmärkningar eller beslut om åtgärder ska utdelning av vinst vara omöjligt tills bristerna är åtgärdade och godkända av Skolinspektionen.

6.6 Inför sanktionsavgifter

Vi vill också införa sanktionsavgifter som ytterligare verktyg för Skolinspektionen när skolan har uppenbara brister. Idag kan en skola tilldelas ett vite för att eleverna inte fått den undervisning de har rätt till. Om skolan eller inriktningen som haft problem läggs ner försvinner vitet. Det innebär att en huvudman år efter år kan tjäna pengar på att leverera en undermålig produkt, och när det upptäcks komma undan vitet. Fusk måste straffas. Det är inte rimligt och skapar dåliga incitament. Därför bör Skolinspektionen få rätt att dela ut sanktionsavgifter som ska betalas direkt oavsett förskolors och skolors framtida agerande.

6.7 Stärk mindre friskolors möjligheter att etablera sig

Det har varit nödvändigt att skärpa ägar- och ledningsprövningen de senaste åren för att säkra seriösa aktörer i skolan. Men samma hårda krav gäller oavsett vem som ansöker. Om det är en koncernskola eller en idéburen skola, liten eller stor huvudman spelar ingen roll. Det har gjort att allt färre idéburna och mindre friskolor, med mindre kapital, har möjlighet att etablera sig. Centerpartiet vill därför att vissa krav i tillståndsprocessen ska lättas för mindre huvudmän. Det kan exempelvis handla om att lätta på kravet om att skollokal ska vara ordnat redan innan ansökan eller att anpassa avgiften efter huvudmannaskap. Prövningen av kapacitet måste ske utifrån huvudmäns förutsättningar och särdrag. Det skulle stärka idéburna skolors och mindre friskolors möjlighet att starta och utveckla nya skolor.

6.8 Garantera elevernas rätt till undervisning

Elever i både grundskola och gymnasium, oavsett huvudman, har rätt till en miniminivå av undervisning genom en garanterad undervisningstid. En viss mängd undervisningstid är nödvändig för att ge goda och likvärdiga förutsättningar för lärande. Ändå har Skolinspektionen kunnat konstatera att många elever inte får den undervisningstid de har rätt till. Skolinspektionen ska kunna ålägga huvudmän som inte har erbjudit tillräckligt med undervisning att skyndsamt tillse att eleverna får den undervisning de har rätt till, antingen genom egen undervisning eller hos annan part. Därtill ska kraftfulla sanktionsavgifter kunna utdelas.

6.9 Hinder för utländsk påverkan

Stater som exempelvis Ryssland, Kina och Iran samt extrema organisationer försöker få inflytande över samhällsviktiga verksamheter, inhämta information, skapa misstro i samhället och påverka Sveriges politiska vägval. När Sveriges demokrati hotas måste vi agera med kraft. Vårt utbildningssystem är centralt för att säkra och utveckla vår demokrati. Skolan behöver skyddas från oönskad yttre påverkan. Utländskt ägarkapital bör vara föremål för särskild granskning. Vi vill även att Skolinspektionen ska ges rätt att neka tillstånd på säkerhetspolitiska grunder.

7 Stöd till små skolor

Det är centralt för Centerpartiet att skapa förutsättningar för en mångfald av skolhuvudmän och att även små skolor ska kunna bedriva undervisning av hög kvalitet. Det är inte minst viktigt för en livskraftig landsbygd. För oss handlar det om att rätten till en bra skola ska finnas för alla barn. För Centerpartiet är det en central fråga om rättigheten och möjligheten att skaffa sig en bra utbildning i hela landet, inte minst på landsbygden och på små orter där de flesta små skolorna finns, och det gör vi än idag. Även den som växer upp med färre grannar ska kunna göra en livsresa.

De små skolorna är hotade, i vissa fall av att inte kunna leverera likvärdig utbildning och i andra fall av nedläggning. En genomsnittsskola har ungefär 250 elever och var fjärde skola har under 100 elever. Men Skolverket har antytt att en skolenhet behöver ha

cirka 500 elever för att leva upp till skollagens kvalitetskrav och få en ekonomi som går runt. Det är bra att det ställs höga krav på skolor, oavsett huvudman eller var de ligger i landet. Men det måste finnas större flexibilitet för att små skolor ska kunna bedriva undervisning i alla ämnen med hög kvalitet.

Många familjer vill ha sina barn i små skolor just för att det är mindre sammanhang, och i vissa fall finns det inga andra alternativ än den lokala men lilla skolan. Närhet till skolan är viktigt, särskilt för yngre barn, och skolan är dessutom betydelsefull för lokalsamhället i stort. Om det saknas en skola eller om den inte är bra nog kommer färre att vilja flytta till orten och de lokala företagen att ha svårare att överleva och växa. Små skolor måste därför ges möjlighet att utvecklas och hålla god kvalitet. Betygsskillnaderna mellan elever som går i skolor i storstäder och i skolor på landsbygden har ökat de senaste 20 åren. De måste minskas. En bra skola behöver finnas även för elever på landsbygden.

När nu Sverige har en svagare ekonomisk utveckling, pressas kommuner i allmänhet och små kommuner i synnerhet – med följderna att fler små skolor läggs ner när kommuner sparar pengar eller när kraven för att driva skola blir för stora. Det är svårare för små kommuner och små fristående huvudmän att bedriva skola. Det är också svårare att rekrytera behöriga lärare utanför universitetsstäderna, och för glesbygdskommuner är det extra svårt. En stor andel av landets skolor har åldersblandade klasser, men på lärarutbildningarna undervisas det inte i denna undervisningsform. Lärarstudenter behöver få kännedom om och möjlighet att testa att undervisa klasser där flera årskurser blandas om det är den verklighet de kommer att möta sedan.

För att stoppa den negativa utvecklingen krävs flexibla regelverk som bland annat skapar utrymme för samverkan mellan kommuner. Lärarutbildningen bör också anpassas till de små skolornas verklighet med åldersblandade klasser. Fristående initiativ kan i många fall också vara räddningen för små skolor när den kommunala skolan är nedläggningshotad.

7.1 Öka möjligheter till fjärr- och distansundervisning

Behöriga lärare är en bristvara och i små kommuner är det allt svårare att höja behörigheten. Därför behöver det finnas andra vägar för att möta små skolors behov. En sådan är att lätta upp regelverket för fjärr- och distansundervisning.

7.2 Hyra lärare av annan huvudman eller annan enhet

Det ska vara möjligt att låna lärare hos andra huvudmän så att en liten landsbygdsskola kan använda en engelsklärare från den kommunala skolan i centralorten. I dag är det inte tillåtet vid fysisk undervisning, endast vid distans- och fjärrundervisning. Detta skulle öka tillgången till legitimerade lärare i små skolor.

7.3 Genomlys skollagen

Skolverket måste ge tydliga rekommendationer och stöd som underlättar för små skolor. Vi vill därför ge Skolverket i uppdrag att ta fram faktaunderlag kring små skolors kvalitet och stöd för deras särskilda utmaningar. Vi vill också att Skolverket ska göra en

genomlysning av dagens regelverk för att se om det finns regelverk där skollagen kan vara mer flexibel för att skapa underlag för utveckling även för små skolor och små huvudmän.

7.4 Stärkt finansiering till små skolor

Mindre skolor riskerar att läggas ned, inte minst på den svenska landsbygden, med långvariga negativa konsekvenser som följd både för eleverna och för samhället i stort. Små enheter blir dyrare då en lärare på den typen av skola har färre elever i varje undervisningsgrupp. Det behövs ett utökat statligt stöd för att kunna bibehålla och utveckla landets små skolor. När kommuner får stöd till skolan så behöver en parameter vara avstånd/gleshet när det kommer till fördelningen.

8 Ett starkt pedagogiskt ledarskap med tillit till professionen

En central förutsättning för elevernas skolframgång är ett skickligt ledarskap hos rektorerna. Rektorn har ett särskilt ansvar för att förebygga och fänga upp elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen och sätta in åtgärder så att varje elev når sin fulla potential. Rektorns mandat behöver därför stärkas. Lärarna och rektorerna är helt avgörande för en bra skola. De flesta vuxna minns en lärare, och ofta flera, som såg en lite extra, som fanns där när man behövde stöd och som skapade ett sug efter att lära sig mer. Man kanske inte stötte på rektorn lika ofta, men många har hans eller hennes hårda arbete att tacka för en bra skolgång.

Svensk skola behöver både fler lärare och en bättre arbetsmiljö för de som är lärare idag, med bättre trygghet, mindre administration och större tillit till deras kompetens och omdöme. För verkligheten är en annan. Enligt Arbetsmiljöverket har nio av tio grund- och gymnasieskolor brister i arbetsmiljöarbetet och var fjärde lärare lider av stressrelaterade problem.

Personalomsättningen är följaktligen alldeles för hög på många skolor. Enligt Talis 2018 har medianhögstadieläraren varit på sin skola i fem år, vilket är kortare tid än de andra nordiska länderna och genomsnittet i OECD. Varannan lärare på låg- och mellanstadiet har utsatts för fysiskt våld, och värst är det för lärare i fritidshem, enligt Lärarnas Riksförbund. Sjuttiotvå procent av lärarna säger att de utsatts för verbalt våld minst en gång de senaste åren. Kvinnor är mer utsatta än män. En annan del som behöver åtgärdas är lärarnas arbetsbelastning och den tid de lägger på annat än undervisning.

Förutom att skapa förutsättningar för de lärare som idag finns i skolan att stanna kvar behöver vi också se till att det utbildas fler lärare. Dels behöver de som är obehöriga och undervisar idag bli behöriga, dels behöver det skapas fler vägar in i läraryrket. Rektorernas roll går inte heller att underskatta. Den är komplex; rektorn är både pedagogisk ledare och ansvarig personalchef för förskollärare, lärare och övrig personal. Som ansvarig har rektorn också en mängd externa aktörer och intressen att förhålla sig till, inte minst föräldrar och kontakter med andra myndigheter. En stor del av rektorernas tid går åt till administration, och det gör att det är svårt att också vara en

pedagogisk ledare. Det är därför viktigt att skala bort onödiga administrativa uppgifter och säkerställa att rektorerna kan arbeta med sina kärnuppdrag.

Enligt utredningen ”Rektorn och styrkedjan” är det sedan tidigare känt att många rektorer anser att de på grund av en stor mängd administrativa uppgifter inte kan avsätta tillräckligt med tid för pedagogisk ledning av verksamheten. Många rektorer upplever svårigheter att klara av alla de uppgifter de har ansvar för, vilket utredningen menar delvis beror på styrkedjan. Vissa rektorsbeslut får inte delegeras till någon annan. Personalgrupperna är ofta väldigt stora för varje rektor. En rektor kan också ha ansvar för flera stora separata skolenheter och olika skolformer. Här är forskningen samstämmig. För många medarbetare i en arbetsgrupp undergräver chefens möjligheter att vara en bra ledare.

Det kanske därför inte är så konstigt att åtta av tio skolledare har bytt jobb de senaste fem åren. Den höga personalomsättningen och avsaknaden på kontinuitet i skolledarskapet kan få många negativa konsekvenser. Bland annat påverkar det lärarnas trivsel och kan leda till att även lärare slutar. Det påverkar kontinuiteten i undervisningen och eleverna. Det är onda spiraler som måste brytas.

8.1 Minskad administration genom smarta digitala system

Det ska vara enkelt att vara rektor. Då behöver vi skapa förutsättningar för det. Vi behöver minska den byråkratiska och administrativa kontrollen av rektorerna. En sådan del är att rektorn rapporterar in uppgifter till både huvudman och skolmyndigheterna. En del för att lätta den administrativa arbetsbördan är att säkerställa att det finns system med gemensamma standarder. Särskilt viktigt är det med digitala system för elevuppföljningar som ska underlätta för rektor, och inte bli ytterligare en uppgift. Varje uppgift ska bara behöva lämnas en gång, på ett enda ställe. Detta måste vara målet för all administration i skolan för både lärare och rektorer.

8.2 Inför nationellt riktmärke för antal medarbetare per rektor

Det är viktigt att rektorn ska kunna vara en pedagogisk ledare men idag är rektor allt längre ifrån vardagen i skolan. Rektorernas förutsättningar för det pedagogiska ledarskapet måste förbättras. Idag har många rektorer en stor personalgrupp under sig och kan även vara rektor på flera stora enheter samtidigt. Rektorerna har genom sin närvaro en stor betydelse för lärarnas arbetsmiljö och förutsättningar för att ge elever bra undervisning. Det förutsätter att man som ledare har rimliga förutsättningar. I hela välfärdssektorn finns ett grundläggande bekymmer med för många medarbetare per chef. Det finns forskningsresultat som visar på att en arbetsledande chef bör ha högst 20 till 25 medarbetare för att kunna skapa förutsättningar för en bra arbetsmiljö. I dag ligger många verksamheter istället på det dubbla antalet medarbetare per chef, skolan är inget undantag, vilket ger små möjligheter för en chef att vara närvarande, leda och stötta medarbetare. Det här är ett arbetsmiljöproblem och ett jämställdhetsproblem då skolan är en kvinnodominerad sektor. Centerpartiet vill se ett nationellt riktmärke för antal medarbetare per rektor. Det behöver också bli tydligare vilka uppgifter som är lämpliga att delegera till biträdande rektorer.

8.3 Hindra hot och våld i skolor – inför sekretessbrytande bestämmelser

Det har skett flera allvarliga skoldåd under de senaste åren som visar på behovet av en tydlig strategi för att både förhindra och minimera skadan vid pågående dödligt våld. Det krävs både genuin kunskap och stark samverkan mellan myndigheter för att förhindra grövre våldsdåd eller skolattacker menar Skolsäkerhetsutredningen. Ju mer förberedd skolan och samhället i övrigt är, desto större möjligheter att avbryta potentiellt farliga situationer som kan skada både elever och lärare. Huvudmännen som är ytterst ansvariga för skolans studie- och arbetsmiljö bör ha handlingsplaner och strategier för att hantera en potentiellt farlig situation och hot och våld mot elever och lärare. Vi vill också se sekretessbrytande bestämmelser som gör att polis, socialtjänst och skola kan göra bättre riskbedömningar och ytterst förhindra skoldåd.

8.4 Utred lärarnas arbetssituation

Det är högst angeläget att skapa en bättre arbetsmiljö och frigöra mer tid till undervisning och pedagogiskt ledarskap. Onödig administration måste bort. Tilliten till professionen måste öka. Det handlar om såväl att lätta på skollagens krav på dokumentation som att skolmyndigheternas begäran om dokumentation ska vara hanterbar. Vissa uppgifter kan läggas på andra kompetenser inom skolan för att frigöra tid för undervisning. Vi vill att regeringen lägger fram en proposition baserat på Tillitsdelegationens betänkande för att minska kortsiktig och ryckig styrning samt detaljerad och administrativt betungande uppföljning.

8.5 Fler behöriga lärare – fler vägar in i läraryrket

Vi behöver fler behöriga lärare. Idag är det många som är obehöriga som undervisar och det behöver skapas utbildningsvägar för dem så att de blir behöriga. Gruppen obehöriga är inte en homogen grupp så det behövs olika vägar in beroende på om personen ifråga har gått en lärarutbildning men inte är behörig i det aktuella ämnet eller om personen inte har någon högre utbildning alls, och allt där emellan. Det behövs också fler och olika vägar in i läraryrket och där är Teach for Sweden ett bra exempel.

8.6 Särskilda karriärtjänster för lärare och rektorer i skolor med låga resultat

I bland andra utanförskapsområden finns skolor som har stora utmaningar och som har haft låg måluppfyllelse under en längre tid. För att vända utvecklingen krävs ett tydligt och inkluderande ledarskap. En förutsättning är också att huvudmannen ger särskilt stöd utifrån skolans utmaningar för att inte rektorns uppdrag ska bli alltför tungt. För att fler duktiga lärare och rektorer ska vilja arbeta på skolor med större utmaningar vill vi se en satsning på karriärtjänster för lärare och rektorer i skolor med långvarigt låga resultat.

8.7 Tillit till professionen

Endast ett fåtal rektorer anser att de har stora möjligheter att påverka nämndens/styrelsens beslutsfattande. Rektorns mandat att fatta nödvändiga beslut för sin organisation och för att eleverna ska kunna få det stöd de behöver måste öka. Personalen inom förskola och skola har lång utbildning och erfarenhet och tilliten till professionen måste öka. Det är de som vet vad som behövs inom deras verksamheter. Här måste politiker på både lokal och nationell nivå visa större tillit till professionen.

Muharrem Demirok (C)

Alireza Akhondi (C)

Malin Björk (C)

Jonny Cato (C)

Ulrika Heie (C)

Anders W Jonsson (C)

Mikael Larsson (C)

Anna Lasses (C)

Helena Lindahl (C)

Rickard Nordin (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Martin Ådahl (C)

Christofer Bergenblock (C)

Daniel Bäckström (C)

Catarina Deremar (C)

Martina Johansson (C)

Anders Karlsson (C)

Stina Larsson (C)

Ulrika Liljeberg (C)

Kerstin Lundgren (C)

Niels Paarup-Petersen (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C)

Anders Ådahl (C)